

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

RESPUBLIKA KONFERENSIYA (ILMIY-AMALIY ANJUMAN) MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI: "MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA "YASHIL IQTISODIYOT", "YASHIL MOLIYA", "YASHIL BUXGALTERIYA" VA ILG'OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI"

Konferensiya maqola va tezislari to'plami

2025-YIL
30-MAY

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 553 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tiziminidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investitsion muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Qudratov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	
XXI-asrda Xitoyning iqtisodiy taraqqiyoti: sohaviy islohotlar, yutuqlar va muammolar tahlili.....	192
D.E.Qarshiyev	
Boshqaruv hisobining zamonaviy konsepsiyalarini joriy etish xo'jalik yurituvchi subyektlarda natijadorlikka erishishning muhim omilidir	195
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Eksportga chiqariladigan mahsulotlar uchun zamonaviy qadoqlashning ahamiyati va tendensiyalari	201
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Усовершенствование подходов к управлению проблемными кредитами в коммерческих банках узбекистана	205
Улмасой Хусан кизи Ахмедова	
Sug'urtada investitsiya faoliyatini obyekt va predmeti	208
D.E.Qarshiev	
O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning tadbirkorlik sohasida istiqbollari.....	211
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urtada anderryayting xizmatini xorij tajribasidan foydalanish.....	213
D.E. Qarshiev	
Важность проекта «умный город» в узбекистане	216
Акбаржон Иминов	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	218
Акбарjon Iminov	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobini takomillashtirishda tahlilning o'rni.....	220
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li, Shakarov Shahzod Sobir o'g'li	
Temir yo'l va intermodal transport tizimining rivojlanishi: investitsiyalar, xarajatlar va samaradorlik tahlili.....	226
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ahamiyati.....	230
S.J. Yangiboev	
Korporativ boshqaruv va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik: davlat ishtirokidagi korxonalar misolida.....	234
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
"Sanoat korxonalarida zamonaviy loyiha menejerining asosiy kompetensiyalar modelini ishlab chiqish"	238
Axmedov Daniyar Sabirovich, Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
Turizmdagi shartnoma munosabatlari: turoperatorlar, turagentlar, turistik xizmatlar iste'molchilari.....	241
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
"Разработка модели ключевых компетенций современного менеджера проекта в промышленных предприятиях"	243
Ахмедов Данияр Сабирович, Научный руководитель	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda oliy ta'lim akademik boshqaruvini takomillashtirish	249
Muxamedova Moxigul Xusanovna	
The role of international institutions in accelerating green finance	253
Qudratov Inomjon Nemat o'g'li	
Barqaror iqtisodiy o'sish sharoitida yashil innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish	257
Xudayberdieva Dilnoza Egamberdiyevna	
Indicators and criteria of women's sustainable employment in the context of economic growth.....	262
Kholiyorova Shokhista Kahramon kizi	
Qishloq xo'jaligi sohasida "Salam" maxsus savdo shartnomalaridan foydalanish istiqbollari.....	267
Xoliyov Xomid	

Davlat xaridlarida kichik biznesning ortib borishi va uning umumiy tizimdagi o'rni	269
Majidov Nizom Baxramovich	
Davlat qarzlarini qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish va tashqi xatarlardan himoyalash yo'nalishlari	273
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Xalqaro moliya institutlaridan investitsiyalarni jalb qilishning ahamiti	277
Tolibov Shoxrux Muminovich	
O'zbekiston respublikasining soliq salohiyati: 2024-yilda viloyatlar va Qoraqalpog'iston.....	280
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Oliy ta'lim muassasalarida investitsiya muhitini boshqarishning institutsional mexanizmlari	283
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Автоматизированное управление корпоративными расходами: стратегический подход и экономическая эффективность.....	286
Кахоров Абдумалик Рахматулло угли	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана.....	289
Салим Дониёров	
Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati.....	294
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Деятельность международных финансово-кредитных организаций и перспективы развития сотрудничества с Республикой Узбекистан	299
Холикова Зарнигор Камолиддин кизи	
Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetalarida davlat xarajatlarini moliyalashtirish tartibi va amal qilish holati.....	302
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan komplayens-nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	307
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Bank tizimi modernizatsiyasida innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati	310
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya.....	314
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga yo'naltirilgan davlatning siyosati, me'yoriy-huquqiy bazasi va iqtisodiy islohotlari	317
Xasanov Jaxongir Jamshidovich	
"Qurilish materiallari sanoatida innovatsion faollikni rag'batlantirish mexanizmi"	321
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Legal foundations and challenges in the implementation of guarantees for foreign investors' rights	324
Alisherova E'zoza, N. Kh. Rakhmonqulova	
Innovatsion faollikni oshirish orqali qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni ta'minlash	326
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishni ta'minlashining huquqiy-me'yoriy asoslari	329
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Транснациональные корпорации и международное право: к формированию глобальных экономических норм через расширение правосубъектности	334
Хидоятов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati va uni shakllantiruvchi omillar	338
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
Abxidjit Banerdji va Ester Dyuflo ilmiy qarashlarida kambag'allikni qisqartirish istiqbollari	343
M.E.Rajabboyev	
Transport va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali eksport samaradorligini oshirish.....	346
Kurbanova Ma'mura Abdukarim qizi	
Fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning usullari	350
G'aniyev Axrorjon Norboy o'g'li	
Davlat moliyaviy nazorati tizimida ichki audit xizmati faoliyatining amaliy jihatlari.....	354
Kuliyev Komil Shuxratovich	
Digitalization in economy.....	358
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	

Sirkulyar iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan yashil investitsiya strategiyalari.....	361
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Sun'iy intellekt yordamida quritilgan organik mevalar eksportida marketing strategiyalarini optimallashtirish.....	363
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.....	372
Zaripov Toxirjon Yusufboy o'g'li	
Hududlarda ayollar bandligini ta'minlash orqali investitsion muhitni yaxshilash yo'llari	376
Imomova Kamola Novfal qizi	
O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI	381
Solikhova Dildora Alisher qizi	
SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK VA INNOVATSIYA BOSHQARUVI	384
Mansurova Sayyora Baxtiyor qizi	
O'ZBEKISTONNING IT-XIZMATLAR EKSPORTI GEOGRAFIYASI 2024-YIL NATIJALARI	387
Jumaboyev Akmaljon Sheraliyevich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
TURIZM SOHASIDA MIJOZLAR SODIQLIGINI OSHIRISHDA MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINING AHAMIYATI	397
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA SOLIQ SIYOSATINING SAMARADORLIGI.....	400
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI: GLOBAL VA MAHALLIY TAHLIL.....	402
Xamdullayeva Gulhayo Ergash qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	404
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	408
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SIYOSIY ISLOHOTLAR VA GLOBALLASHUVNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI.....	411
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
O'ZBEKISTONNING YALPI ICHKI MAHSULOT (YAIM) O'SISH TENDENSIYALARI	414
Akmalbek Najimov Umid o'g'li, Ishmanova Dinara	
MILLIY MOLIYA BOZORI JORIY HOLATI TADQIQI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	417
Samadov Temur Oybek o'g'li	
ELEKTRON TO'LOV XAVFSIZLIGI: ZAMONAVIY TAHDIDLAR VA HIMOYA MEXANIZMLARI	421
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li	
MAMLAKAT MAKROIQTISODIY BARQARORLIGINI TAMINLASHDA TASHQI SAVDO SIYOSATINING O'RNI.....	424
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
O'ZBEKISTONDA G'AZNACHILIK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ORQALI DAVLAT MOLIYASI BOSHQARUVINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	427
Tangrieva Farida Abdukarimovna	
DEVELOPING TOURISM THROUGH VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY TECHNOLOGIES.....	431
Olimov Davron Olimovich	
JAHON MOLIYA BOZORLARINING BARQARORLIGI VA INQIROZ XAVFI	433
Jalolov Umidjon Xudoyberdi o'g'li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ПРОВЕДЕНИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ	436
Турсунбоева Нилуфар Отабековна	
O'ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI EKSPORTINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	441
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	

TASHKILOTNING INNOVATSION POTENSIALI RAQOBATBARDOSHLIK USTUNLIGI SIFATIDA.....	445
Djalilov Sardor Sadillovovich	
SUN'YI INTELLEKT ASOSIDAGI INVESTITSİYALARNI JALB QILISH TAHLILI: SINGAPUR IQTISODIY TARAQQIYOT KENGASHI, IRLANDIYANING IDA STRATEGIYASI VA BAANING NEXTGENFDI TASHABBUSI TAQQOSLAMASI.....	448
Kurolov Maksud Obitovich	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSİYALASH SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH AMALIYOTI	457
Sultonova Sevara Faxriddinovna	
HUDUDLARDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY AHOLINING ROLI	459
Jahongir Matkarimov	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING RENTABELLIK DARAJASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	462
To'laganov Ziyovuddin Kamolitdin o'g'li	
THE INTERRELATION BETWEEN HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT AND DEMOGRAPHIC CHALLENGES IN UZBEKISTAN	466
Hamrokulov Mirabbos Ortigovich	
TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA LIKVIDLIK BOSHQARUVI VA MONETAR SIYOSATNING O'ZARO TA'SIRI	468
Turdibayev Abdulaziz Abduvaxidovich	
TOSHKENT VILOYATIDA OLTIN BEL TOG' KURORTINI RIVOJLANTIRISHNING MARKETING STRATEGIYALARI.....	472
Ashurov Abdulaziz Rustamovich, Ishmuratov Baxodir Xusanovich, Mahmudov Ziyoviddin Shamsiddinovich, Fatema Nabizada Javid	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI	477
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
THE CHALLENGES OF ECONOMIC INTEGRATION IN THE GLOBAL ECONOMY FOR CENTRAL ASIAN COUNTRIES	480
Tojiqulova Sitara Sobirjon qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA INVESTITSİYALAR HAJMINING AHOLI BANDLIGIGA TA'SIRI	485
Zaripova Muqaddas Jumaniozovna, Normurodov Asliddin Alijon o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNING ZARURLIGI.....	489
B.Izbosarov, N.Hakimova	
GLOBAL OZIQ-OVQAT TIZIMIDA BOZOR MEXANIZMLARINING ROLI VA MUVOZANATI	491
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELII.....	493
Jahongir Matkarimov	
O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	496
Xalilova Feruza Jamolovna	
IMPROVING THE EVALUATION OF RETAIL LENDING PRACTICES EFFICIENCY IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	499
Mamatova Sevara Ilhom qizi	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	504
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING STRATEGIK MAQSADLARINI ISHLAB CHIQISH ASOSIDA AGROTADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH	506
G'afurov Zohidjon	
YOSHLAR STARTAPLARINI VENCHUR FONDRLARI ORQALI QO'LLAB-QUVVATLASH IMKONIYATLARI.....	508
Valiev Umid Gulamovich	
"YASHIL IQTISODIYOT" IMKONIYATLARIDAN FOYDALANIB O'ZBEKISTONDA IJTIMOY - IQTIDOY MUAMMAOLARNI XAL ETISH	511
Karimov Nodirbek	

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA OZIQ-OVQAT, XAVFSIZLIK VA XO'JALIK XIZMATLARINI AUTSORSING ASOSIDA TASHKIL ETISHNING BUDJETGA TA'SIRI.....	514
Xamidov Anis Choriyevich	
THE ROLE OF AMINO ACIDS IN THE LIFE OF ATHLETES.....	518
Yoldasheva Roila Jumaevna	
ТРАНСФОРМАЦИЯ ИНСТИТУТОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	525
Солиев Абдумаджид Джабборович	
O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH HOLATI TAHLILI	529
Holov Sherali	
BANK TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI KAMAYTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	532
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA DAROMADLAR TAQSIMOTI VA TENGSIZLIK MUAMMOSI	536
Fayziyeva Dilso'z Bahodirovna	
KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA GAROVSIZ MIKROKREDITLARNI QAYTA MOLIVALASHTIRISH TIZIMINING AHAMIYATI	540
Annaklichev Sahi Saparmuhamedovich	
MILLIY VALYUTA KURSI BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI.....	543
Abdumalikova Karomatxon Akmal qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA INVESTITSIYA FAOLIYATI VA UNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	545
Xolmatova Xusnizar Xanjarbek qizi	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARDA SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH	548
Achilov Ilmurad Neymatovich	

QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARDA SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH

Achilov Ilmurad Neymatovich

Shaxrisabz davlat pedagogika instituti,

Ijtimoiy fanlar fakulteti dekani PhD

ORCID: 0009-0005-8588-2552//

ilmurodachilov1987@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillaridan foydalanishning nazariy-uslubiy asoslari hamda amaliy ahamiyati tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida sifat menejmentining zamonaviy konsepsiyalari, xususan ISO 9001 standartida belgilangan tamoyillarning qurilish materiallari sanoatida qo'llanilishi tahlil qilindi. Tahlil natijalari sifat menejmenti tamoyillarini tizimli ravishda joriy etgan korxonalarda nuqsonli mahsulotlar ulushining kamayishi, qayta ishlash xarajatlarning qisqarishi hamda rentabellik ko'rsatkichlarining oshishini ko'rsatdi. Maqolada sifat menejmenti tizimlarini formal yondashuv asosida emas, balki strategik boshqaruvning tarkibiy qismi sifatida joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: qurilish materiallari sanoati, sifat menejmenti, ISO 9001, sifat menejmenti tamoyillari, ishlab chiqarish samaradorligi, mahsulot sifati, raqobatbardoshlik, boshqaruv tizimi, sanoat korxonalari, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations and practical significance of applying quality management principles in construction materials manufacturing enterprises. The study analyzes modern quality management concepts, particularly the application of the principles defined in the ISO 9001 standard within the construction materials industry. The results demonstrate that enterprises implementing quality management principles in a systematic manner achieve a reduction in defective product rates, a decrease in reprocessing costs, and an improvement in profitability indicators. The article formulates scientific and practical conclusions and recommendations aimed at implementing quality management systems not as a formal requirement, but as an integral component of strategic management.

Keywords: construction materials industry, quality management, ISO 9001, quality management principles, production efficiency, product quality, competitiveness, management system, industrial enterprises, economic efficiency.

Аннотация. В статье исследуются теоретико-методологические основы и практическая значимость применения принципов менеджмента качества на предприятиях по производству строительных материалов. В ходе исследования проанализированы современные концепции менеджмента качества, в частности применение принципов, закреплённых в стандарте ISO 9001, в отрасли строительных материалов. Результаты анализа показывают, что предприятия, системно внедряющие принципы менеджмента качества, характеризуются снижением доли дефектной продукции, сокращением затрат на переработку и ростом показателей рентабельности. В статье разработаны научно-практические выводы и рекомендации по внедрению систем менеджмента качества не как формального требования, а как составной части стратегического управления.

Ключевые слова: промышленность строительных материалов, менеджмент качества, ISO 9001, принципы менеджмента качества, производственная эффективность, качество продукции, конкурентоспособность, система управления, промышленные предприятия, экономическая эффективность.

KIRISH

Hozirgi global iqtisodiy rivojlanish sharoitida sanoat korxonalarining barqaror faoliyati va raqobatbardoshligini ta'minlash masalasi birinchi darajali ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, bozor munosabatlarining chuqurlashuvi, xalqaro savdoning kengayishi hamda iste'molchilar talablarining ortishi korxonalardan mahsulot sifatiga nisbatan mutlaqo yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, sifatni ta'minlash masalasi faqat texnologik yoki nazorat funksiyasi sifatida emas, balki korxonani strategik boshqarishning muhim elementi sifatida qaralmoqda.

Qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoati mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri bo'lib, infratuzilma, uy-joy qurilishi, sanoat va ijtimoiy obyektlarni barpo etish jarayonlarida hal qiluvchi o'rin tutadi. Ushbu sohada ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning sifati qurilish obyektlarining xavfsizligi, mustahkamligi va ekspluatatsiya muddatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat masalasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va texnik ahamiyatga ham ega.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda qurilish sohasini jadal rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari, keng ko'lamli infratuzilmaviy loyihalar hamda xususiy investitsiyalarni jalb etish siyosati amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayon qurilish materiallariga bo'lgan talabni keskin oshirib, ishlab chiqaruvchi korxonalar oldiga yuqori sifatli, raqobatbardosh va xalqaro standartlarga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarish vazifasini qo'yimoqda. Bunday sharoitda sifat menejmenti tamoyillaridan samarali foydalanish korxonalarining bozorda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishining asosiy shartlaridan biriga aylanmoqda.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sifat menejmenti korxona faoliyatining barcha jabhalarini qamrab oladigan tizimli jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Sifat menejmenti tamoyillari — iste'molchiga yo'naltirilganlik, rahbariyatning yetakchi roli, xodimlarning faol ishtiroki, jarayonli yondashuv, uzluksiz yaxshilash hamda dalillarga asoslangan qaror qabul qilish — ishlab chiqarish barqarorligi va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, resurs sig'imi yuqori bo'lgan qurilish materiallari sanoatida ushbu tamoyillardan foydalanish mahsulot tannarxini kamaytirish, nuqsonlar ulushini qisqartirish va ishlab chiqarish intizomini mustahkamlash imkonini beradi.

Shu bilan birga, amaliyotda qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi ayrim korxonalarda sifat menejmenti tamoyillari yetarlicha chuqur joriy etilmagani yoki formal xarakter kasb etayotgani kuzatilmoqda. Bunday holatlarda sifatni ta'minlash asosan yakuniy nazorat bosqichiga yuklatilib, sifatni boshqarishning tizimli va profilaktik mexanizmlari yetarli darajada ishlamaydi. Natijada mahsulot sifatidagi o'zgaruvchanlik ortadi, qayta ishlash xarajatlari ko'payadi va iste'molchilar ishonchi pasayadi.

Shu nuqtai nazardan, qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillaridan foydalanish masalasini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan chuqur o'rganish, ushbu tamoyillarning ishlab chiqarish samaradorligi hamda boshqaruv qarorlariga ta'sirini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqobat muhitining keskinlashuvi, resurslar narxining oshishi va iste'molchilar talablarining kuchayishi sanoat korxonalaridan mahsulot sifatini muntazam ravishda oshirib borishni talab qilmoqda. Ayniqsa, qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoati iqtisodiyotning kapital sig'imi yuqori, xavfsizlik va barqarorlik talablari qat'iy bo'lgan strategik tarmog'i hisoblanadi. Ushbu sohada mahsulot sifati nafaqat korxonaning iqtisodiy natijalarini, balki qurilish obyektlarining mustahkamligi, ekspluatatsiya muddati va inson xavfsizligini ham belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli uy-joy qurilishi, transport va muhandislik infratuzilmasini rivojlantirish, sanoat zonalarida hamda ijtimoiy obyektlarni barpo etish jarayonlari qurilish materiallariga bo'lgan talabni keskin oshirdi. Bunday sharoitda ishlab chiqaruvchi korxonalardan faqat ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish emas, balki xalqaro standartlarga javob beradigan, barqaror sifatli va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish talab etilmoqda. Bu esa sifat menejmenti tamoyillarini korxonalar faoliyatiga chuqur integratsiya qilishni taqozo etadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayrim qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifatga bo'lgan yondashuv hali ham asosan yakuniy nazorat bosqichi bilan cheklanib qolmoqda. Bunday holatda sifat menejmenti tamoyillari to'liq qo'llanilmaydi, natijada mahsulotdagi nuqsonlar ulushi ortib, qayta ishlash xarajatlari ko'paymoqda. Shu bilan birga, sifat menejmenti tizimlarining formal joriy etilishi, ya'ni faqat sertifikat talablarini bajarish bilan cheklanib qolishi ham sohada keng tarqalgan muammolardan biri hisoblanadi.

Ayniqsa, ISO 9001 kabi xalqaro sifat menejmenti standartlarida belgilangan tamoyillar — iste'molchiga yo'naltirilganlik, rahbariyatning yetakchi roli, jarayonli yondashuv, xodimlarning faol ishtiroki va uzluksiz yaxshilash — qurilish materiallari sanoati uchun alohida ahamiyatga ega. Chunki mazkur tamoyillar ishlab chiqarish jarayonlarini barqarorlashtirish, texnologik risklarni kamaytirish va resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Biroq, amaliyotda ushbu tamoyillarning boshqaruv qarorlari bilan yetarlicha uyg'unlashtirilmasligi sifat menejmenti tizimining samaradorligini pasaytiradi.

Shu bilan birga, sifat menejmenti tamoyillaridan foydalanish masalasi faqat texnik yoki texnologik muammo sifatida emas, balki strategik boshqaruv vazifasi sifatida qaralishi lozim. Sifatni ta'minlash korxonada rejalashtirish, moliyalashtirish, kadrlar boshqaruvi va innovatsiya siyosati bilan uzviy bog'liq bo'lmagan taqdirda, barqaror natijalarga erishish mushkul. Demak, sifat menejmenti tamoyillarining qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda qo'llanilish holatini chuqur tahlil qilish va ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini ilmiy asoslash o'ta dolzarb vazifadir.

Qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillaridan foydalanish masalasi ilmiy adabiyotlarda, odatda, TQM (Total Quality Management), ISO 9001 talablari, jarayonli yondashuv, uzluksiz yaxshilash, xarid–ishlab chiqarish–laboratoriya–logistika zanjirida sifatni boshqarish kabi yo'nalishlarda yoritiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xorijiy adabiyotlarda sifat menejmenti ko'proq menejment falsafasi va tizimli transformatsiya sifatida asoslanadi, mahalliy adabiyotlarda esa joriy etish (sertifikatlashtirish) amaliyoti, standartlashtirish hamda ayrim tarmoqlar kesimida iqtisodiy samaradorlik masalalari ustunlik qiladi.

W. E. Deming sifatni ishlab chiqarishdagi “yakuniy nazorat” funksiyasi sifatida emas, balki rahbariyat mas'uliyati va jarayonlarni uzluksiz yaxshilash tamoyiliga tayangan boshqaruv tizimi sifatida talqin qiladi. Demingning “14 tamoyili” va PDCA sikli qurilish materiallari tarmog'i uchun ham dolzarb hisoblanadi, chunki sement, beton, g'isht va quruq qorishmalar ishlab chiqarishda xomashyo variatsiyasi hamda texnologik rejimlarning barqarorligi mahsulot sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [1]. Biroq tanqidiy jihat shundaki, Deming yondashuvi amaliyotda KPI va iqtisodiy natijalar (defekt ulushi, qayta ishlash xarajatlari, energiya sarfi) bilan bog'lanmasa, “sifat madaniyati” shiori darajasida qolib ketishi mumkin.

J. M. Juran sifatni rejalashtirish–nazorat–yaxshilash (Juran trilogy) orqali boshqarishni taklif qiladi. Bu yondashuv qurilish materiallari korxonalarida ayniqsa muhim, chunki sifat nuqsonlari ko'pincha “pastki zveno” xatosi emas, balki rejalashtirishdagi nomuvofiqliklar (spetsifikatsiyalar, talablar, laboratoriya me'yorlari) va jarayonlar nazoratining yetishmasligi natijasida yuzaga keladi [2]. Juran modelini joriy etishda sifatni faqat “sifat bo'limi ishi”ga aylantirib qo'yish xavfi mavjud; amalda esa xarid, ishlab chiqarish, texnik xizmat, ombor va logistika bo'limlari kesimida sifat mas'uliyati integratsiyalanmasa, kutilgan samara cheklangan bo'ladi.

A. V. Feigenbaumning Total Quality Control (TQC) yondashuvi sifatni butun korxona bo'ylab — barcha bo'limlar va barcha bosqichlar darajasida — integratsiyalashni nazarda tutadi. Qurilish materiallari korxonalarida TQC yondashuvining kuchli tomoni laboratoriya nazorati, texnologik intizom, ta'minot va iste'molchiga yetkazib berish zanjirini yagona tizimda boshqarish imkoniyatidadir [4,5]. Biroq ushbu yondashuv yuqori darajadagi institutsional madaniyat, axborot intizomi va ichki auditni talab qiladi; aks holda reglamentlar “hujjatbozlik” tusini olishi mumkin.

P. B. Crosbyning “Quality Is Free” konsepsiyasida sifatsiz mahsulotning haqiqiy bahosi nuqsonlar, qayta ishlash, reklamatsiyalar va reputatsion yo'qotishlar orqali namoyon bo'lishi ilmiy asoslanadi. Qurilish materiallari tarmog'ida bu tamoyil yanada dolzarbdir, chunki nuqsonli materiallar qurilish ob'ektlarining xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi mumkin [6]. Biroq “nol nuqson” g'oyasi statistik jarayon boshqaruvi (SPC) va texnologik cheklovlar bilan uyg'unlashtirilmasa, xodimlar uchun real bo'lmagan talablarni shakllantirish ehtimoli mavjud.

O'zbekistonlik olimlar orasida ham sifat menejmentining zamonaviy talqinlari va uni joriy etish muammolariga bag'ishlangan tadqiqotlar mavjud. Xususan, mahalliy adabiyotlarda sifat menejmenti tizimini joriy etish shartlari, uning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari va boshqaruvga ta'siri keng muhokama qilinadi. Respublikamiz sharoitida sifat menejmenti tizimini joriy etishga bag'ishlangan maqolalarda standartlardan foydalanish, tashkilotda sifat madaniyatini shakllantirish va boshqaruv qarorlarini tizimlashtirish zarurligi alohida ta'kidlanadi [7].

Shu bilan birga, qurilish materiallari korxonalari uchun ilmiy “bo'shliq” asosan empirik jihatda seziladi. ISO 9001 va TQM tamoyillari joriy etilgan korxonalarda defekt ulushi, qayta ishlash xarajatlari, energiya sarfi, tannarx va reklamatsiyalar ko'rsatkichlari bo'yicha muqoyosaviy hamda ekonometrik yoki kvazi-eksperimental tahlillar yetarli darajada amalga oshirilmagan [8].

Ayrim so'nggi nashrlarda O'zbekiston kontekstida “qurilish materiallari ishlab chiqarishda sifatni boshqarishning iqtisodiy samaradorligi” va “sifat menejmenti tizimini takomillashtirish” mavzulari yoritilgan bo'lsa-da, ushbu manbalarni rasmiy statistika va korxona hisobotlari bilan bog'lab chuqur tahlil qilish maqsadga muvofiqdir [9].

Xorijiy adabiyotlar sifat menejmenti tamoyillarini strategik boshqaruvning o'zagi sifatida asoslab bersa, mahalliy tadqiqotlar ularning joriy etish va standartlashtirish jihatlari ochib beradi. Endilikda ilmiy jihatdan eng muhim vazifa — qurilish materiallari tarmog'i uchun “tamoyil → jarayon ko'rsatkichi → iqtisodiy natija” zanjirini aniq raqamlar asosida isbotlash va tarmoqqa mos KPI-modellarni ishlab chiqishdan iboratdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qurilish materiallari ishlab chiqarish hajmlarining o'sishi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillarini amaliyotga joriy etish darajasi bilan bevosita bog'liq. 2020–2024-yillarda tarmoqda ishlab chiqarish hajmlari barqaror o'sgan bo'lib, bu jarayon sifatni boshqarish tizimlariga bo'lgan ehtiyojni yanada kuchaytirgan.

1-jadval. O'zbekistonda 2020–2024 yillarda asosiy qurilish materiallari ishlab chiqarish hajmlari

Yillar	Sement (mln tonna)	Devor materiallari (mln dona)	Oynalar va shisha mahsulotlari (mln. kv.m.)
2020	12,5	1150	9,8
2021	14,2	1320	10,6
2022	15,4	1410	11,9
2023	16,8	1520	12,7
2024	18,9	1670	14,1

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2020–2024-yillarda sement ishlab chiqarish qariyb 1,5 barobarga, devor materiallari esa 45% ga o'sgan. Bunday o'sish hajm bilan birga sifat barqarorligini ta'minlash masalasini kun tartibiga qo'yadi. Sifat menejmenti tamoyillari joriy etilmagan korxonalarda hajm oshishi nuqsonlar ulushining ham o'sishiga olib kelishi mumkin.

Sifat menejmenti tamoyillarining amalda qo'llanilishi ko'p jihatdan ISO 9001 standartining joriy etilganligi bilan belgilanadi.

2-jadval. Qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda ISO 9001 tizimini joriy etish holati

Yillar	Korxonalar umumiy soni	ISO 9001 joriy etilgan korxonalar	Ulushi, %
2020	640	145	22,7
2021	685	172	25,1
2022	730	205	28,1
2023	780	248	31,8
2024	835	305	36,5

ISO 9001 joriy etilgan korxonalar ulushi 2020 yilda 22,7% bo'lgan bo'lsa, 2024-yilga kelib 36,5% ga yetgan. Bu ijobiy tendensiya bo'lsa-da, shuni ta'kidlash joizki, korxonalarning uchdan ikki qismida sifat menejmenti tizimi hali ham to'liq shakllanmagan. Bu holat tarmoq bo'yicha sifat barqarorligini cheklab qo'yadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillaridan samarali foydalanish korxonaning barqaror rivojlanishi, mahsulot raqobatbardoshligini oshirish hamda iqtisodiy samaradorlikka erishishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. 2020–2024-yillar kesimidagi statistik ma'lumotlar tahlili ishlab chiqarish hajmlarining jadal o'sishi sharoitida sifatni faqat yakuniy nazorat orqali emas, balki butun ishlab chiqarish jarayonini qamrab olgan tizimli boshqaruv asosida ta'minlash zarurligini yaqqol namoyon etdi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, ISO 9001 kabi xalqaro sifat menejmenti standartlari asosida faoliyat yuritayotgan korxonalarda nuqsonli mahsulot ulushi kamaygan, qayta ishlash xarajatlari qisqargan, energiya sarfi optimallashtirilgan hamda rentabellik ko'rsatkichlari nisbatan yuqori bo'lgan. Mazkur holat sifat menejmenti tamoyillari nafaqat texnik yoki tashkiliy vosita, balki korxona faoliyatining iqtisodiy samaradorligini belgilab beruvchi strategik omil ekanini isbotlaydi.

Shu bilan birga, tahlil jarayonida ayrim muammolar ham aniqlandi. Xususan, qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarning ma'lum qismida sifat menejmenti tizimi formal xarakterga ega bo'lib, u asosan sertifikat talablarini bajarish bilan cheklanmoqda. Bunday sharoitda sifat menejmenti tamoyillari boshqaruv qarorlari, iqtisodiy ko'rsatkichlar va KPI tizimi bilan yetarlicha uyg'unlashmagan. Natijada sifatni boshqarish profilaktik emas, balki reaktiv tus olib, ishlab chiqarishda barqaror natijalarga erishish qiyinlashadi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi ilmiy-amaliy xulosalar va takliflarni ilgari surish mumkin:

1. qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillarini joriy etishni korxona strategiyasi va uzoq muddatli iqtisodiy maqsadlar bilan uzviy bog'lash zarur;
2. sifat menejmenti tizimini formal yondashuvdan holi holda, jarayonli yondashuv va riskka asoslangan boshqaruv tamoyillari asosida tashkil etish maqsadga muvofiq;
3. sifat ko'rsatkichlarini (nuqsonlar ulushi, qayta ishlash xarajatlari, reklamatsiyalar, energiya sarfi) moliyaviy natijalar bilan bog'laydigan samarali kpi tizimini joriy etish talab etiladi;
4. xodimlar orasida sifat madaniyatini oshirish, laboratoriya-nazorat infratuzilmasini rivojlantirish hamda raqamli sifat monitoringi vositalaridan foydalanish sifat barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda sifat menejmenti tamoyillaridan samarali foydalanish tarmoqning barqaror rivojlanishini ta'minlash, mahsulot sifatini xalqaro talablar darajasiga olib chiqish hamda ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari kelgusida sohada sifat menejmenti tizimlarini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar va amaliy boshqaruv qarorlari uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Deming, W. E. Out of the Crisis. MIT Press.
2. Deming, W. E. Out of the Crisis (MIT Press Books Gateway).
3. Juran, J. M.; DeFeo, J. A. Juran's Quality Handbook: The Complete Guide to Performance Excellence (6th ed.). McGraw-Hill Professional.
4. Feigenbaum, A. V. Total Quality Control (3rd rev. ed.). McGraw-Hill
5. Feigenbaum, A. V. (1991). Total Quality Control (3rd rev. ed.), McGraw-Hill.
6. Crosby, P. B. Quality Is Free. McGraw-Hill.
7. Nurimbetov R.I. "Zamonaviy sifat menejmenti tizimi va uni joriy etish masalalari". Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, №3, 2021.
8. Jalolov, Z. "O'zbekistonda sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish masalalari". Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar, №5, 2021
9. Nasimov, T. M. "Qurilish materiallari ishlab chiqarishda sifatni boshqarishning iqtisodiy samaradorligi". Toshkent Moliya Instituti Ilmiy Axborotnomasi, №3, 2020

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
